

утрачав право призначати й звільняти полковників і карати смертною карою старшин [17, с.150].

Посилатись на фальшиві україно-московські договори треба обережно, адже можна зробити необґрунтовані і суперечливі висновки.

Російський уряд доклав зусиль до того, щоб очільники Гетьманщини діяли не на користь Україні, а на скорочення суверенітету та ліквідацію прав і вольностей козацьких. Хабарництво, доноси, наклепи, інтриги стали повсякденним явищем в житті козацької верхівки. Перед урядом Росії вислужувався і отримував посади той, хто першим написав і відіслав донос на сусіда по козацькому уряду. Москва з задоволенням обмежувала повноваження гетьманів, тим самим даючи волю старшинській сваволі. Гетьманщина все більше втрачала свої державницькі прерогативи, все більше прав перебирала на себе Москва. Отже, за період Гетьманщини не вдалося створити таку державу, яка б об'єднала в єдине ціле український народ.

З'ясовуючи причини цього явища, історики вбачають його у різних обставинах. Так, В. Антонович основні причини поразки і невдач державницьких змагань бачить у тому, що народові не вистачило культури й чіткості політичних ідеалів. Він зауважує: "Руїна залежить дуже помітно від малого розвою народу: у нього було доволі енергії, але не було ідеалів" [1, с. 144].

Проте, це твердження є надто категоричним і не зовсім вірним. Адже відомий досить високий рівень освіти, культури, духовності українського народу. Необхідно було лише направити потенціал українців в правильному напрямку, намагатися власними силами і шляхом консолідації всього українського народу домогтися незалежності, а не заручатися так званою "підтримкою" сусідніх держав та не рухатися тільки у напрямку отримання особистих благ та задоволення своїх інтересів.

Д. Дорошенко писав: "Цей народ не виявив політичної дозрілості й витривалості настільки, щоб зрозуміти змагання своїх власних далекозорих провідників і піддержати їх, жертвуючи в ім'я дальшого ідеалу своїми ближчими вигодами. В результаті він залишився лише знярядом у руках своїх дозріліших, солідарніших і краще зорганізованих сусідів і перестав бути господарем на своїй власній землі" [4, с. 93].

У даному вислові помітним є вплив концепції "героїв та натовпу". Виходить так, що провідники знали, а народ не виявився гідним своїх провідників. Мабуть же суть справи у тому, що "герої" не завжди враховували інтереси "натовпу", що і призвело до негативного результату.

Ближчим до істини, на нашу думку, є судження сучасного історика О. Субтельного. Аналізуючи уроки Руїни та її політичні наслідки для української державності, він робить таке узагальнення: " До причин невдач українців у той період належать: 1) внутрішні протиріччя між елітарними і егалітарними тенденціями розвитку козацького суспільства; 2) інтенсивний зовнішній тиск на ще не сформоване козацьке суспільство з боку Московії, Польщі і Туреччини-трех наймогутніших держав Східної Європи; 3) відсутність у козаків виразно окреслених політичних цілей, а також відповідних інститутів ефективного управління всіма верствами українського суспільства" [14, с. 144].

До цього варто додати, що політичні цілі, звичайно, у козаків були, але чи були вони адекватними часу. Україна знаходячись в оточенні наймогутніших держав Східної Європи сповідувала ідеали республіканської демократії, в той час, як інші залишались монархіями: конституційними, як Польща, чи абсолютними і самодержавними, як Росія і Туреччина.

Трагедію української державності слід, як вважаємо, розглядати ще й під кутом зору різних політичних традицій, які формують вресіт-решт національний менталітет у політичному сенсі. Тоді монархії були сильніші ще за ранні прояви демократизму.

Список використаної літератури. 1. Антонович В.Б. Про козацькі часи в Україні. – К.: Дніпро, 1991. – 238 с. 2. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. – К.: "Варта", 1994. – 96 с. 3. Величко С.В. Літопис. – К.: Дніпро, 1991. – Т.1. с. 371. 4. Дорошенко Д.І. Нариси історії України. – К.: Глобус, 1992. – 349 с. 5. Історія українського права. За ред. Безклубого І.А. – К.: Грамота, – 2010. – 334 с. 6. Історія держави і права України. Підручник. – У 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – Т.1. – К.: Концерн "Видавничий дім "Ін Юре", 2003. – 656 с. 7. Кульчицький В. С., Бойко І. Й. Генезис та еволюція української конституції: Навч. посіб. – Л., 2007. – 156 с. 8. Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659. – Відень: Булава, 1920. – 164 с. 9. Литвин В. М. Мордвінцев В. М, Слісаренко А. Г. Історія України. – К.: Знання-Прес, 2002. – 475 с. 10. Мироненко О. Вступ до розділу "Уроки української державності" // МЄЕ. – С.252, 253. 11. Надтока Г. Зовнішня політика України і міжнародна безпека // Стратегічні пріоритети. Видання центру антикризових досліджень. – 2007. – № 2. – С. 47. 12. Нариси з історії дипломатії України. – К.: Альтернатива, 2001. – 735 с. 13. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія Української Конституції. – К.: Знання, 1993. – 53 с. 14. Субтельний О. Україна. Історія. – К.: Либідь, 1991. – 543 с. 15. Хрестоматія по історії СССР. – М.: Учпедгиз, 1948. – 507 с. 16. Хрестоматія з історії Української РСР, Т.1., за ред. І.О. Гуржія. – Київ.: Радянська школа, 1959. – 747 с. 17. Чехович В. Деякі проблеми питання юридичної історії України – Гетьманщини // Про Українське право. Число І. – К., 2006. – С. 148-152. 18. Шевчук В. Козацька держава. – К.: Абрис, 1995. – 392 с.

Надійшла до редколегії 11.12.12

В. Федоренко, асп.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРЕЗИДЕНТА У ДЕМОКРАТИЧНИХ ДЕРЖАВАХ

У статті досліджується питання конституційно-правової відповідальності глави держави.

Ключові слова: конституція, конституційна відповідальність, президент, імпичмент.

В статье рассматриваются вопросы конституционно-правовой ответственности главы государства.

Ключевые слова: конституция, конституционная ответственность, президент, импичмент.

The actual questions Head's of State constitutional and legal responsibility are researched in the article.

Key words: constitution, constitutional responsibility, president, impeachment.

Головними ознаками демократичного розвитку будь-якого суспільства і держави можна визначити, передусім, формування представницьких органів публічної влади шляхом проведення періодичних вільних виборів на демократичних засадах, визнання та забезпечення на практиці широкого спектру демократичних за змістом прав і свобод людини, ухвалення будь-яких рішень державними та недержавними інституціями з дотри-

манням встановлених демократичних процедур, функціонування системи демократичного контролю. Серед перерахованого, на нашу думку, слід зробити наголос саме на системі контролю за діяльністю осіб, органів, які, власне і покликані забезпечити реалізацію демократичних принципів в державі.

Якщо взяти до уваги, що демократія – це не лише рівні права, а й їх дотримання та забезпечення їх реалі-

зації, то контроль є досить дієвим засобом у процесі всебічного забезпечення правових можливостей.

Пропонуємо наразі зупинитися на одному із процесів, які є складовою процесу та контролю – конституційно-правовій відповідальності.

Конституційно-правова відповідальність є не тільки засобом демократичної організації влади, а й запорукою прогресивного розвитку суспільства в цілому, важливим чинником становлення і забезпечення легітимності державної влади. І враховуючи те, що саме глава держави є гарантом дотримання прав та свобод в державі, то мова йтиме про конституційно-правову відповідальність глави держави.

Питання конституційно-правової відповідальності, в тому числі окремі аспекти відповідальності глави держави, були предметом досліджень таких вчених, як С.А. Авак'яна, С.С. Алексєєва, Н.А. Братуся, П.А. Варул, І.Н. Грязіна, Ю.А. Дмитрієва, Т.Д. Зражевської, Ф.Ш. Ізмайлова, Б.І. Кожохіна, Н.М. Колосова, В.В. Копейчикова, А.А. Краснова, Л.Т. Кривенка, В.Н. Кудрявцева, Б.М. Лазарєва, О.Є. Лейста, О.В. Майданника, Л.А. Морозова, В.Ф. Мелашенко, П.Є. Недбайло, В.Ф. Погорілка, П.М. Рабіновича, І.С. Самощенко, М.С. Строгавича, М.Х. Фарукшина, О.Ф. Фрицького, та ін.

Існування конституційно-правової відповідальності вищих органів державної влади як особливого виду юридичної відповідальності було визнано ще на початку ХХ століття. Але багатоплановість та багатофункціональність цього інституту викликали значні труднощі в теоретичному осмисленні та розробці механізму його реалізації.

У вітчизняній юридичній науці питання конституційно-правової відповідальності вищих органів державної влади і сьогодні залишається такою, що потребує вивчення, однак це зумовлено не тільки її особливостями, а й ситуацією, яка склалася за радянських часів.

Слід зазначити, що в радянський період деякі дослідники звертались до теми конституційно-правової або державно-правової (тоді вживався саме такий термін), відповідальності органів державної влади. Але панування теорії верховенства представницьких органів, неприйняття ідеї розподілу влади привели до того, що сфера її використання була не виправдано звужена. Відповідальність застосовувалася виключно до органів виконавчої влади і лише за умов збереження принципу їх ієрархічної підпорядкованості. Вищий представницький орган держави взагалі не розглядався як суб'єкт конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правової відповідальності глави держави в колишньому СРСР, тривалий час, не існувало.

В Україні конституційно-правова відповідальність набуває свого значення з середини 90-х років ХХ ст., коли вітчизняні правознавці сформували теоретичні засади конституційно-правової відповідальності, які отримали своє нормативне закріплення в Конституції України.

З прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України проблема конституційно-правової відповідальності стала активно досліджуватись у науці конституційного права України [1].

Політико-правові процеси останніх років засвідчили, що питання конституційно-правової відповідальності на сьогодні набули не лише теоретико-методологічної, а й практично-прикладної значущості. Нині конституційно-правова відповідальність стала дієвим різновидом деліктних конституційних правовідносин як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівні.

Наприклад, такий вид конституційно-правової відповідальності, як дострокове припинення главою держави повноважень парламенту був закріплений в Конституції

України упродовж декількох років, але відповідна конституційна санкція була застосована лише у 2007 р.

Як відомо, ступінь, рівень відповідальності держави перед громадянином визначається рівнем розвитку громадянського суспільства, його самоорганізацією, активністю впливу на державно-правові механізми, взаємозв'язком держави та громадянина. Цілком очевидно, що така відповідальність може настати передусім там, де є можливість у громадян контролювати діяння органів здійснення публічної влади та їх посадових осіб й активно на них впливати. Тому держави особливо ті, в яких демократія ще недостатньо розвинена, а точніше, склад органів здійснення публічної влади, їх посадові особи зводять до мінімуму можливості контролю з боку суспільства, об'єднують громадян і окремих громадян своїх діян і в такий спосіб уникають відповідальності перед ними.

У сучасних основних законах багатьох демократій декларується відповідальність держави перед людиною; так само і в чинній Конституції України визначається, що "держава відповідає перед людиною за свою діяльність" (частина друга статті 3) [2]. Водночас у преамбулі цього ж Основного Закону вже йдеться про те, що Верховна Рада України від імені українського народу – громадян України всіх національностей, – "усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями", приймає цю Конституцію – Основний Закон України. Таким чином, у цих положеннях Основного Закону йдеться про дещо різні аспекти спрямування відповідальності перед певними суб'єктами (інстанціями, "ким"). Адже, у першому випадку йдеться про відповідальність перед людиною, тобто про персоніфікований суб'єкт, а у другому – про "Бога", "власну совість", тобто про певний "ідеалізований" суб'єкт.

Більшість монографічних досліджень з проблематики юридичної відповідальності [3] та спеціальних досліджень конституційної відповідальності [4], а також дослідженої нами навчальної літератури з конституційного права та з теорії держави і права, не мають окремих розділів чи хоча б підрозділів, присвячених розробці проблематики "джерела" та інстанційності цієї відповідальності.

Юридична відповідальність, на думку багатьох дослідників, настає лише перед передбаченими законом компетентними органами [5]. Інакше кажучи, актуальним є питання про те, перед "ким", а може, перед "чим" має місце юридична відповідальність. Видається, що окреслення цієї проблематики і її поступове вирішення дасть можливість розвинути інший погляд на концепцію юридичної відповідальності та насамперед конституційної відповідальності та її видів.

Загалом, інститут конституційної відповідальності існує не для того, щоб зробити склад органу здійснення публічної влади чи окремого публічного службовця безвідповідальним, а навпаки – змусити їх постійно контролювати, порівнювати свою поведінку з Основним Законом, законами, моральними нормами, що існують у суспільстві.

Однак у більшості конституцій, зокрема й у чинній Конституції України, ускладнено трактування позитивної конституційної відповідальності Президента та складу органів здійснення державної влади та органів здійснення місцевого самоврядування, їх посадових осіб. Найбільш істотною перешкодою дієвості механізму позитивної конституційної відповідальності, наприклад, президента, як притягнення ним до юридичної відповідальності складу певних органів здійснення державної влади, зокрема парламенту, уряду тощо, чи окремих публічних службовців, є поширена позиція про встановлення вичерпного (закритого) переліку підстав, при наявності яких він вправі вирішити питання про від-

повідальність. Проте це видається хибною концепцією в аспекті субсидіарної конституційної відповідальності. Адже субсидіарний відповідач є водночас гарантом позитивних діянь того, кого він може притягнути до відповідальності. Якщо субсидіарний відповідач, наприклад президент, демонструватиме недостатню позитивну конституційну відповідальність, тоді його необхідно притягнути до негативної відповідальності.

Цікавою в аспекті цієї дискусії видається думка Ж. Овсепяна, який вважає, що підставою позитивної конституційної відповідальності є юридичний факт, що свідчить про "конституційну неадекватність" (органу, посадової особи публічної влади) [6, с.16]. Тут "конституційна неадекватність" як підстава конституційної відповідальності означає, на думку цього ж автора, невідповідність органу (посадової особи) своєму конституційному (законодавчому) статусові, нездатність суб'єктів конституційних відносин, наділених компетенцією, ефективно здійснювати покладені на них функції публічної влади – констатована народом (виборцями) або іншими джерелами делегування владних повноважень. При цьому, що конституційна неадекватність лежить у сфері політичних оцінок діяльності державних органів і посадових осіб. Це конституційна відповідальність у відповідності з політичними підставами, але на основі конституційних процедур. Це не судова відповідальність, а відповідальність перед первинним джерелом влади; або відповідальність як принцип (компонент) механізму "поділу влади", що приносить у відносини розділеної влади "стримування і противаги" – відповідальність перед органом (посадовою особою) "суміжної" галузі влади.

Отже, позитивна конституційна відповідальність у цій концепції є певним принципом організації публічної влади. Сама ж відповідальність реалізується перед відповідною їй, як правило, персоніфікованою інстанцією у позасудовий спосіб, проте у відповідності із конституційними процедурами.

Реалізація місії публічної, зокрема, державної влади та окремих її видів ґрунтується на довірі громадян, громад і народу загалом. Водночас ця довіра ґрунтується на презумпції відповідальності. У силу цього ті, хто у результаті виборів здійснює публічну владу, відповідальні за дотримання цього принципу (принципу довіри). Адже "сенс публічної влади – в служінні людині, забезпеченні її прав і свобод" [7]. Цілком логічним тут є питання суб'єкта (хто відповідає), об'єкта (за що відповідає), контролюючої інстанції, джерела (перед ким чи чим відповідає), а також виду цієї відповідальності (політична, конституційна, юридична тощо).

У відповідності з усталеними принципами демократичної, соціальної, правової держави юридична відповідальність передбачається лише за особисті діяння, що є протиправними та суспільне шкідливими, і, як правило, за винні діяння, вчинені деліктоздатною особою. Ці діяння мають бути юридично забороненими, тобто це такі діяння, що суперечать сутності права і букві закону. Юридична відповідальність ґрунтується на принципі законності, сутність якого полягає у тому, що вона настає за діяння, передбачені законом; застосовується у відповідності з визначеним законом порядком; припускає наявність складу правопорушення (тобто наявність протиправного, винного діяння).

Змістовно сутність негативної конституційної відповідальності полягає у тому, що вона повинна наставати тільки у випадку визнання наявності в діяннях суб'єкта конституційних відносин законодавчо закріпленого складу конституційного делікту. Саме це лежить в основі розмежування конституційної і політичної відпові-

дальності, чим не ставиться під сумнів наявності межі між політичною і конституційною відповідальністю.

Таке розуміння сутності конституційної відповідальності виключає визнання конституційної відповідальності як вид політичної. А це веде до відмови від сформованого уявлення про те, що конституційна відповідальність перебуває на перетині юридичної і соціальної відповідальності, яким, власне кажучи, розмиваються ознаки конституційної відповідальності. Вихідним для розуміння галузевого характеру конституційної відповідальності є визнання її різновидом юридичної відповідальності.

Виокремлення конституційної відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності значною мірою зумовлюється суб'єктом цього виду відповідальності. В основному суб'єкти конституційної відповідальності тотожні суб'єктам конституційно-правових відносин. Виняток становить народ. Він є суб'єктом державно-правових відносин, але в коло суб'єктів конституційної відповідальності не входить.

В юридичній науці поки що відсутнє загально визнане поняття конституційної відповідальності. Наприклад, на думку В. О. Виноградова, конституційна відповідальність – це обов'язок суб'єкта конституційно-правових відносин, закріплений конституційно-правовими нормами, відповідати за невідповідність своєї юридично значущої поведінки тій, яка приписана йому цими нормами, забезпечуючи це можливістю застосування заходів державного (чи притягнення до нього громадського) впливу [8].

У системі органів здійснення публічної влади інститут президентства видається найбільш проблемним і таким, що потребує концептуальної розробки. Цей інститут досліджується доволі широко, проте концепція відповідальності, зокрема, конституційної відповідальності Президента України розвинута недостатньо. Це пов'язано з тим, що проблему конституційної відповідальності Президента необхідно вирішувати в аспекті його конституційного статусу, який також становить відповідну наукову проблему. Сутність цих наукових і науково-прикладних проблем зводиться до інстанціювання інституту президентства у структурі публічної, зокрема державної, влади [9].

Скасування Конституційним Судом нормативних актів Президента трактується деякими науковцями як відповідальність Президента перед цим судом [10, с. 33]. Також стверджується, що конституційно-правовою санкцією може бути скасування акта державного органу або посадової особи іншим органом чи посадовою особою [11]. Проте, це доволі дискусійна позиція, адже скасування акта необхідно трактувати в аспекті законності та відновлення порушеного права, тому не може трактуватися як негативна санкція.

Виключенням із загального правила про безвідповідальність глави держави за дії стосовно виконання ним своїх функцій є випадки, коли його можна буде притягнути до відповідальності й усунути з поста в порядку імпичменту. Умовою усунення Президента України з поста в порядку імпичменту є вчинення ним тільки державної зради або іншого злочину.

Об'єктивна сторона конституційного делікту вищих посадових осіб держави може полягати не тільки в прямому порушенні конституційних норм, невиконанні або неналежному виконанні покладених функцій, але й у скоєнні аморального вчинку, а також кримінально-карного діяння. Останнє знаходить своє відображення, наприклад, у ст. 111 Конституції України, що передбачає однією з підстав порушення процедури імпичменту здійснення Президентом державної зради або іншого злочину.

Отже, фактичною підставою конституційної відповідальності у її ретроспективному прояві є наявність в

діях суб'єкта конституційно-правових відносин складу конституційного делікту. Під конституційним деліктом слід розуміти таке діяння (дію або бездіяльність) учасника конституційних правовідносин, котре порушує позитивний конституційний припис, відхиляється від конституційної моделі належної поведінки.

На сьогодні в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, в якому б були чітко визначені склади конституційних деліктів і конкретні санкції, які передбачені за їх вчинення. В ідеалі це має бути окремий нормативно-правовий акт де були б передбачені підстави для настання конституційно-правової відповідальності за різні види конституційних правопорушень. Нормативно-правова основа конституційно-правової відповідальності складається з великої кількості нормативно-правових актів: Конституції України, законів України, нормативно-правових актів різних органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо. При цьому склади окремих конституційних деліктів формулюються нечітко і фрагментарно.

Процесуальний порядок притягнення до конституційно-правової відповідальності теж відрізняється фрагментарністю і розрізненістю нормативного оформлення, великою кількістю прогалин. Так, наприклад, відсутній строк давності притягнення до конституційно-правової відповідальності, відсутня процедура оскарження застосування мір конституційно-правової відповідальності та відміни неправомірних рішень. Це є суттєвими прогалинами чинного конституційного законодавства, яку необхідно ліквідувати шляхом прийняття закону про конституційно-правову відповідальність.

Закономірно виникає запитання щодо відображення наведеного установлення в нормах, що закріплюють основи конституційної відповідальності президентів, насамперед.

Наприклад, Конституція Російської Федерації передбачає, що Президент Росії може бути усунутий з посади Радою Федерації лише на основі висунутого Державною Думою звинувачення в державній зраді або вчиненні іншого тяжкого злочину (ст. 93).

Згідно зі статтею 111 Конституції України Президент України може бути усунутий з посади Верховною Радою України в порядку імпичменту в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.

Конституція Білорусі (ст. 80) фіксує основи імпичменту Президента, тотожні тим, які встановлюють Основні Закони Росії та України: вчинення державної зради або іншого злочину.

А ось, наприклад, відповідно до Конституції Казахстану Президент несе відповідальність за дії, вчинені під час виконання своїх обов'язків, тільки у випадку державної зради, і може бути за це усунутий з посади Парламентом (ст. 47.2). Таким чином, остання модифікація звужує основи імпичменту, навіть у порівнянні з наведеними варіантами.

Проте, всі чотири модифікації, і на цьому слід наголосити, об'єднує така спільна риса, як відсутність стосовно суб'єктів конституційної відповідальності (визначених основними законами), відповідної основи імпичменту, а саме – порушення конституції. Ця основа так чи інакше пов'язана з конституційним статусом російського, українського, білоруського, казахського президентів і абсолютно чітко та логічно впливає з цього статусу. Наведене диктує необхідність доповнення основ імпичменту, закріплених чинними основними законами. Крім зазначеного аргументу така пропозиція ґрунтується також на аналізі норм основних законів, присвячених президентській присязі.

Така присяга Президента Росії містить обов'язок "додержуватись захищати Конституцію Російської Федерації" (ст. 82.1), Президент України, згідно з присягою, зобов'язаний "додержуватись Конституції України і законів України" (ст. 104). Тотожний обов'язок включає текст присяги Президента Білорусі (ст. 99). Відповідно до Конституції Казахстану (ст. 42.1) Президент дає клятву "суворо додержуватись Конституції і законів".

Отже, обов'язок (клятва) додержуватись Конституції є необхідною складовою змісту кожної з чотирьох президентських присяг.

Що стосується процедури, то єдиним органом, який може ініціювати питання про усунення Президента України з поста глави держави, є Верховна Рада України. Проте відповідно до Конституції України "Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень" (частина перша статті 105). Ця норма обумовлює необхідність з'ясувати питання про можливість порушення кримінальної справи проти особи, яка здійснює повноваження Президента України.

Конституційний Суд України, вирішуючи відповідну справу [12], визначив, що право недоторканності Президента України треба розуміти як органічну складову його конституційного статусу, що має на меті забезпечення умов для реалізації покладених на нього повноважень. Разом з тим Конституційний Суд України зазначає, що право недоторканності Президента України має обмеження з часі і діє, відповідно до Конституції України, лише на час виконання ним повноважень. Це означає, що у випадку строкового чи дострокового припинення повноважень Президент України може бути притягнутий до кримінальної відповідальності.

Встановлена Конституцією України процедура імпичменту є єдиним способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності і за своєю правовою сутністю не є аналогічно звинуваченню особи відповідно до норм Кримінально-процесуального кодексу України. Право недоторканності Президента України на час виконання ним повноважень унеможливує порушення проти нього кримінальної справи. Адже у разі порушення кримінальної справи проти Президента України на нього поширювалася б юрисдикція уповноважених органів упродовж усього періоду досудового слідства та розгляду справи в судах, що позбавило б його права недоторканності та можливості неналежним чином виконувати покладені на нього конституційні повноваження.

Отже, імпичмент у системі конституційних інститутів за своєю правовою природою є позасудовим конституційним процесом, за змістом якого парламент у разі вчинення злочину Президентом України може достроково припинити його повноваження, усунувши з поста.

Перспективи справжнього становлення та розвитку інституту конституційної відповідальності суб'єктів конституційно-правових відносин органічно переплітаються з розв'язанням цілого комплексу проблем, зокрема побудовою належного конституційно-правового забезпечення цього виду відповідальності.

Побудова юридичного механізму конституційної відповідальності, цілком зрозуміло, не обмежується зміцненням тільки самого конституційного фундаменту. Заслужує на підтримку пропозиція щодо підготовки закону про конституційну відповідальність, уже сформульованого стосовно законодавчої бази цього інституту в Російській Федерації. Необхідність розробки та прийняття подібного акту назріла також і в Україні.

Зокрема, пропонується прийняти спеціальний закон – закон про конституційно-правову відповідальність [13].

На нашу думку, що подібний закон здатний деталізувати відповідні положення конституції, вирішити цілий

ряд питань прецесійного характеру, таким чином він сприятиме становленню інституту конституційної відповідальності, що дуже важливо. Проте, ми не поділяємо прагнення закріпити на законодавчому рівні вичерпний перелік конкретних підстав конституційної відповідальності, коли мова йде про відповідальність виконавчої влади. Така "конкретність" не тільки неможлива, але й недопустима [14].

Ще раз хочеться відмітити, що конституційна відповідальність має своєю метою забезпечити порядок із правомірністю ще й ефективністю управління. Для цього досить усунути з посади ту або іншу особу, дії якої було визнано "неналежними". І для цього, при вирішенні цього питання парламент повинен мати якомога більшу свободу обвинувачення.

Отже, виходячи з усього наведеного, можна зробити досить ймовірний, але насправді надзвичайно актуальний для наших реалій висновок: належним чином оформлені правові засади конституційно-правової відповідальності можуть стати дієвою складовою механізму стримувань і противаг між гілками влади та главою держави, а удосконалення механізмів цього виду юридичної відповідальності може сприяти формуванню нових шляхів взаємодії держави і громадянського суспільства.

Список використаної літератури. 1. Тодыка Ю. Н. Конституционная ответственность // Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: Отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998. – С. 200/206. 2. Конституція України (Основний Закон): Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 249. 3. Самощенко Й. С., Фурашкин М. Х. Ответственность по советскому законодательству. – М.: Юридическая литература, 1971. – 240 с. 4. Виноградов В. А. Ответственность в механизме охраны конституционного строя. – М.: Институт права и публичной политики, 2005. – 420 с. 5. Скакун О. Ф. Теория держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с. 6. Овсепян Ж.И. Критерии конституционной ответственности // Северо-Кавказский юридический вестник. – 2001. – № 4. – С. 3-30. 7. Оніщенко Н. М. Інститут юридичної відповідальності держави перед особою: формування та тенденції розвитку // Судова апеляція. – 2007. – № 1. 8. Виноградов В. А. Конституционная ответственность: вопросы теории и правового регулирования. – М., 2000. 9. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Т. 3 / Отв. ред. Б. А. Страшун. – М., 1997. – С. 693-744. 10. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации. Учебник для юридических вузов и факультетов. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА – М, 1998. – 752 с. 11. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Юрінкомінтер, 2006. – 496 с. 12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканості та імпідменту Президента України): Справа № 19 рп/2003 від 10 грудня 2003 року. 13. Наливайко Л. Р. Конституційно-правова відповідальність: критерії класифікації та види // Віче. – 1999. – № 10. – С. 32. 14. Шон Д. Т. Конституционная ответственность // Государство и право. – 1995. – № 7. – С. 39-40.

Надійшла до редколегії 12.12.12

Ю. Лук'яненко, здобувач

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ РОЗГЛЯДІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Стаття присвячена розгляду особливостей та проблем, які виникають при розгляді адміністративних справ за порушення правил дорожнього руху, наведені шляхи вирішення характерних порушень вимог чинного законодавства, які виникають при розгляді справ вказаної категорії.

Ключові слова: правила дорожнього руху, адміністративні справи, докази, правова допомога, закриття справи, адміністративний протокол.

В статье освещены особенности и проблемы, которые возникают во время рассмотрения административных дел за нарушения правил дорожного движения, указаны пути решения характерных нарушений норм действующего законодательства, которые возникают при рассмотрении дел указанной категории.

Ключевые слова: правила дорожного движения, административные дела, доказательство, правовая помощь, закрытие дела, административный протокол.

The article is dedicated to the investigation of the peculiarities and problems, which occur in the adjudication of the administrative cases due to the traffic infraction; there are some ways to solve the distinctive breaches of the current legislation, which accrue in cases of the category.

The keywords: traffic rules, administrative cases, sources of evidence, civil legal aid, closing the case, the administrative record.

Генеральною асамблеєю Організації Об'єднаних Націй (далі ООН) у резолюції від 2 березня 2010 року проголошено 2011-2020 роки – Десятиліттям дій безпеки дорожнього руху. ООН визнала цю проблему всесвітньо значущою, визначальною для гармонійного розвитку всього людства [1].

Дані Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та інших міжнародних організацій свідчать про кричущу ситуацію з безпекою дорожнього руху в більшості країн. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, якщо не вжити термінових заходів, до 2020 року аварії на дорогах стануть головною причиною смертності у світі, випередивши серцево-судинні захворювання та СНІД.

Мета Десятиліття – скоротити втрати людських життів від дорожньо-транспортних пригод. Офіційне відкриття Десятиліття дій безпеки дорожнього руху в усьому світі відбулося 11 травня 2011 року [2].

Вказане свідчить про особливе значення додержання правил дорожнього руху в повсякденному житті, наголошує на важливості вказаної проблеми, необхідності зменшення кількості дорожньо-транспортних пригод.

Метою даного дослідження є розкриття та характеристика основних особливостей і проблем, які виника-

ють при розгляді адміністративних справ за порушення правил дорожнього руху.

Вважаю, що розкриття питань проведеного наукового дослідження частково сприятимуть поліпшенню ситуації із забезпеченням безпеки дорожнього руху в Україні, внесуть зрозумілість та ясність під час притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху, охарактеризують механізми відновлення прав та свобод громадян – учасників дорожнього руху. Адже, наявність чітких, визначених законодавством дій як учасників дорожнього руху так і відповідних посадових осіб, із одного боку, надасть змогу у разі наявності адміністративного правопорушення притягнути винних осіб до відповідальності – усуне можливість уникнення від покарання, а, із іншого боку, у разі наявності порушень прав та свобод громадян надасть змогу їх відновити.

Питання удосконалення діяльності державних органів та їх посадових осіб при притягненні осіб до адміністративної відповідальності за порушення правил дорожнього руху у своїх роботах висвітлювали В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.Л.Опришко, П.І. Цибульський, та інші.

